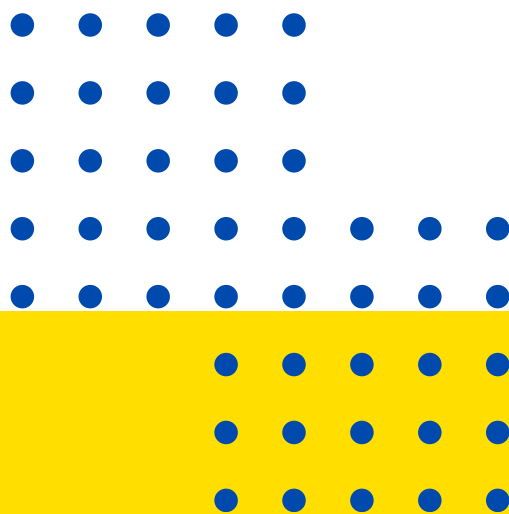

СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

матеріали
VII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

**Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти
Український державний університет ім. Михайла Драгоманова
Київський університет ім. Б. Грінченка**

**СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

**SOCIAL-EDUCATIONAL DOMINANTS OF SPECIALIST'S PROFESSIONAL
PREPARATION OF SOCIAL SPHERE AND INCLUSIVE EDUCATION**

**Збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції**

22-23 жовтня 2025 року

**м. Запоріжжя
2025**

**УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3
С 69**

*Рекомендовано ухвалою вченої ради
Факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 3 від 29.10.2025 р.)*

Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції : збірник наукових праць ; укладачі Петровська К. В., Попова А. С. 2025. 358 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти», які виявляють та обґрунтовують тенденції підвищення ефективності підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти. Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукачів, викладачів, здобувачів.

The collection consists of materials of Ukrainian scientific-practical Internet-conference «Social-educational dominants of specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education» which defining and explaining trends of increasing of effective specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education. The materials of the collection will be useful for researchers, scientists, graduate students, prospectors, lecturers, students.

Автори несуть персональну відповідальність за достовірність наданих матеріалів та правильність цитування.

**УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3
С 69**

Кафедра соціальної роботи
та інклюзивної освіти,
ФДССО, БДПУ, 2025

Михайло Пискун,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота, Бердянський державний педагогічний університет

Анастасія Тургенєва,

кандидатка педагогічних наук, доцентка доцентка кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти, Бердянський державний педагогічний університет

**АДАПТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ
ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Повномасштабна війна в Україні призвела до безпрецедентного зростання кількості осіб, які повертаються з бойових дій до мирного життя. За оцінками, у найближчі роки десятки тисяч військовослужбовців потребуватимуть соціально-психологічної допомоги та підтримки в процесі адаптації до цивільного середовища. Проблема адаптації ветеранів набуває особливої гостроти, оскільки військовий досвід супроводжується глибокими психологічними травмами, зміною ідентичності, втратами, порушенням звичних соціальних зв'язків і цінностей.

У багатьох випадках ветерани стикаються з відчуттям ізоляції, нерозумінням з боку суспільства, труднощами у працевлаштуванні, налагодженні стосунків у родині та спілкуванні з оточенням. Успішна адаптація ветеранів до цивільного життя є не лише запорукою їхнього благополуччя, а й важливим чинником стабільності й розвитку суспільства загалом, що обумовлює пріоритетність цього напрямку у сфері соціальної роботи, психології та державної політики.

Проблема адаптації ветеранів війни до цивільного життя стала предметом пильної уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, які розглядають її через призму соціально-психологічної реабілітації, психічного здоров'я, соціальної інтеграції та міжвідомчої взаємодії. Зокрема, Т. Семигіна, І. Зверєва, Т. Титаренко та ін. висвітлюють соціально-психологічні особливості подолання травматичного досвіду; дослідження В.Москальця, А. Штефан та ін. розкривають механізми виникнення ПТСР у ветеранів; О. Карпенко, О. Климчук та ін. акцентують увагу на динаміці психоемоційних станів демобілізованих військовослужбовців; А. Капська, О. Хлебнікова, І. Михайличенко та ін. аналізують організаційно-правові аспекти соціальної роботи з ветеранами; порівняльний аналіз підходів до реінтеграції військових у контексті міжнародного досвіду проведено у працях Т. Семигіної, Т. Гончаренко, Н. Беляєвої та ін.

Адаптація у широкому сенсі розглядається як процес пристосування особистості до нових умов життєдіяльності, що передбачає зміну поведінки, переконань, емоційного стану та способу взаємодії з соціальним середовищем. У контексті військового досвіду адаптація набуває особливого значення, адже йдеться не лише про зміну зовнішніх умов (з бойових - на мирні), а й про глибоку внутрішню трансформацію особистості, яка відбулася під впливом екстремальних подій [4, с. 246].

Для військовослужбовців повернення до цивільного життя означає подолання низки викликів: зміна соціального статусу, нові ролі в родині та суспільстві, відсутність чіткої структури й дисципліни, яка була притаманна армії, а також потреба в переосмисленні життєвих цінностей. Під впливом

бойового досвіду особистість може набути нових установок, звичок, моделей реагування, які в умовах мирного життя стають малоефективними або навіть деструктивними. Саме тому процес адаптації має двовекторний характер: з одного боку - інтеграція в нове соціальне середовище, з іншого - переосмислення і реструктуризація власного «Я» [2, с. 568].

У психології адаптація ветеранів часто розглядається як особливий тип реадaptaції, що включає повернення до раніше засвоєних моделей поведінки, а також ресоціалізації - освоєння нових норм, цінностей і соціальних ролей. Цей процес може ускладнюватися посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), втратою сенсу життя, синдромом «відкладеного життя», емоційною відстороненістю та порушенням довіри до оточення.

Процес повернення військових до цивільного життя супроводжується низкою складних викликів, які охоплюють як внутрішні психологічні переживання, так і зовнішні соціальні бар'єри. Військова служба, особливо в умовах активних бойових дій, залишає глибокий слід у психіці людини, змінюючи її сприйняття себе, інших та світу. Адаптація до мирного життя часто потребує не лише часу, а й професійного супроводу, підтримки родини та суспільства [3, с. 582].

Одним із найгостріших викликів є посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), який супроводжується тривожністю, емоційним онімінням, нав'язливими спогадами, проблемами зі сном та агресивністю. Ветерани часто переживають синдром відкладеного життя, коли майбутнє сприймається як віддалене, нереальне або недосяжне, а самі вони почуваються застряглими в минулому досвіді війни. Це ускладнює побудову планів, розвиток особистих стосунків та повернення до професійної діяльності.

Іншим важливим викликом є соціальна ізоляція. Багато ветеранів відчувають нерозуміння з боку оточення, втрачають соціальні зв'язки або не можуть налагодити нові. Їм складно адаптуватися до зміненої ролі в сім'ї, особливо якщо у мирному житті очікування від них не відповідають їхньому внутрішньому стану. Додаткову складність створює труднощі з працевлаштуванням, коли військовий досвід не має прямого застосування на ринку праці, а спроби знайти нове покликання не приносять задоволення.

Серед інших викликів – стигматизація, відсутність системної допомоги, недостатня кількість ветеранських центрів, обмежені ресурси на місцях. Усе це вимагає міжгалузеві взаємодії та створення цілісної моделі підтримки ветеранів, орієнтованої на їхні індивідуальні потреби та життєві обставини [1, с. 370].

У процесі адаптації ветеранів до цивільного життя ключову роль відіграє соціально-психологічна підтримка, оскільки спрямована на подолання наслідків бойового досвіду, зниження психоемоційного напруження, відновлення функціональних соціальних зв'язків та повернення особистості до активної життєвої позиції. Її ефективність залежить від комплексного, міждисциплінарного підходу та врахування індивідуальних потреб кожного ветерана.

Одним із найдієвіших напрямів підтримки є психоедукація, яка сприяє усвідомленню власного стану, розумінню природи стресових реакцій, розвитку навичок саморегуляції та психологічної грамотності. Важливу роль відіграє індивідуальне та групове консультування, яке допомагає ветерану опрацювати травматичний досвід, відновити почуття контролю над власним життям і побудувати стратегії подальшого розвитку.

Вартісними є терапевтичні підходи, зокрема когнітивно-поведінкова терапія, методи тілесно-орієнтованої терапії, арт-терапія, техніки майндфулнес

та релаксації. У роботі з ветеранами ефективно застосовуються групи підтримки за принципом «рівний – рівному» (peer-to-peer), де учасники можуть ділитися досвідом, почуватися зрозумілими та прийнятими. Особливу роль відіграє соціальна підтримка: налагодження контактів з родиною, сусідами, громадою, залучення до волонтерської або трудової діяльності.

Значний потенціал мають громадські організації та ветеранські простори, які виступають платформами для реінтеграції, неформального спілкування, навчання та розвитку. Також важливою є роль місцевих органів влади у створенні умов для реалізації програм підтримки, доступу до послуг, забезпечення житлом та медичною допомогою [5, с. 200].

Отже, адаптація ветеранів війни до цивільного життя є складним, багатовимірним процесом, що охоплює психологічні, соціальні, емоційні та професійні аспекти. Соціально-психологічна підтримка є одним із ключових чинників, що може суттєво пом'якшити наслідки бойового досвіду та сприяти ефективній реінтеграції військових у мирне життя.

Таким чином, подолання викликів адаптації потребує системного, міждисциплінарного підходу на рівні державної політики, місцевих громад, професійних спільнот і громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишньовський В., Кругляк О. Специфіка соціально-психологічної реадaptaції військових після війни. *Актуальні задачі сучасних технологій : матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. молод. уч. та студ. (м. Тернопіль, 11-12 груд. 2024 р.)*. Тернопіль, 2024. С. 369–371.
2. Гоцуляк Н. Психологічні особливості адаптації учасників бойових дій до цивільного життя. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : зб. за підсум. звіт. наук. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 12-13 берез. 2025 р.)*. Кам'янець-Подільський, 2025. С. 568–569.
3. Клеван В., Мельничук О. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців: стан і перспективи. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів*. 2025. С. 580-585.
4. Сорокіна О. Соціальна адаптація військових при поверненні до мирного життя. *Перспективи*. № 4, 2023. С.245–252.
5. Тамарін С. Психологічні аспекти соціальної реінтеграції військових у цивільне життя. *Проблеми психології діяльності в особливих умовах : матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 23 квіт. 2025 р.)*. Черкаси, 2025. С. 199–201.